

## Illuminismo nordico

**F**raasin mukaan suomalaisten kielitaito on nykyään paljon parempi kuin aikaisemmin. Nuoret puhuvat englantia sujuvasti ja ovat maailmalla kuin kotonaan. Varmasti onkin totta, että nuoremmat ikäluokat osaavat tätä kieltä paremmin kuin vanhempansa keskimäärin. Vierasta kieltä osataan myös muualla kuin lukion tai korkeakouluja käyneiden keskuudessa. Saamme kiittää televisiota, viihdeteollisuutta ja peruskoulua siitä, että nuoriso todellakin on kielitaitoista — kun puhe on englannista.

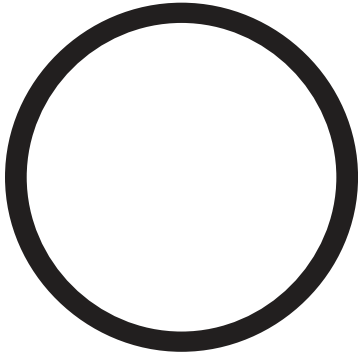
Toisen kotimaisen kielemme kohdalla tilanne on jo paljon huonompi. Harvempi suomenkielinen nuori yrittää tulla ruotsilla toimeen Ruotsissa saati ruotsinkielisillä seuduillamme. Osaavathan ruotsinkieliset yleensä englantia tai suomea, joten niitä käytetään. Ruotsin pakollisia opintoja vastustavat sekä useat koululaiset että kansainvälisinä itseään pitävät varttuneemmat kansalaiset. Väitetään, että ruotsi vie tilaa ”hyödyllisempien” kielten, kuten ranskan ja saksan, opiskelulta. Matemaattisesti ajatellen tämä lienee totta, mikäli kokonaistuntimäärä on vakio. Silti voimme muista syistä epäillä, käytettäisiinkö vapautunut aika ”harvinaisten” kielten opiskeluun. Varmasti jotkut käyttäisivät tai pakotettaisiin käyttämään. Kielten harrastaminen ei kuitenkaan ole vain ajasta kiinni tai tekninen ongelma. Onhan kieli sentään mitä olennaisin inhimillisen kulttuurin ulottuvuus. Juuri puhetaito erottaa ihmisen äännelevistä eläimistä, esitti jo Aristoteles *Politiikassaan*.

Kielten opiskeleminen ja harrastaminen on syvästi kulttuurinen kysymys. Tämä pätee tietenkin myös kotimaisiin kieliimme. Niiden käyttäminen on mitä olennaisin osa suomalaista kulttuuria. Entä sitten englantia? Sen käyttö on tietenkin olennainen osa englanninkielisen

maailman kulttuuria. Kuten tiedetään, tuo angloamerikkalainen maailma levittäytyy yhä uusiin kolkkiin työntäen syrjään muunkielisiä elementtejä. Suomalaisten kielitaito ei olekaan aikaisempaa parempi, kun sitä arvioidaan muiden kuin englannin kielen suhteen. Yliopistoissa kielitaito ja monikielinen kulttuuriharrastus näyttää ennemminkin vähentyneen. Näin voi päätellä ainakin tutkintovaatimuksista, opinnäytteistä, muista tutkimuksista tai seuratuista kirjoista ja aikakauslehdistä. Niitä hallitseva englanninkielisyys ei kerro ”harvinaisten” kielten opiskelumahdollisuuksien puutteesta, vaan kulttuurimme orientaatiosta.

Esimerkiksi filosofiassa perustutkimon voi läpäistä pelkästään suomen- ja englanninkielistä kirjallisuutta tenttien. Opinnäytteissä voi käyttää käännöksiä jopa tutkimuksen keskeisissä lähteissä. Ongelman voi välttää rajaamalla tutkielmansa aiheen kielialueeseen, jonka kieltä osaa. Tutkielmien lähdeluetteloja selaamalla selviää, että useimmissa tapauksissa valinta on kohdistunut englanninkieliseen kulttuuriin. Sama pätee myös monien väitelleiden filosofiantutkijoiden töihin. Englanniksi kirjoitettu tai käännetty filosofia valtaa vuosi vuodelta yhä enemmän alaa. Ja vaikka muita kieliä periaatteessa osattaisiinkin, niistä ei ehkä katsota olevan suurta hyötyä angloamerikkalaisesti orientoituneessa tiedemaailmassa.

Saksan-, ranskan-, italian-, espanjan- tai ruotsinkielisten lähteiden käyttö rajoittuu juuri näihin alueisiin erikoistuneiden tutkijoiden töihin. Yhä useampi ”erikoistuu” englanninkieliseen kulttuuriin ja lukee vain käännöksinä muunkielistä filosofiaa. Pian koittanee sekin päivä, jolloin ranskalaisesta tai saksalaisesta filosofian klassikosta hyväksytään väitöskirja, jossa on käytetty vain englanninkielisiä käännöksiä tai käsitelty ainoastaan englanniksi käytyä keskustelua. Angloamerikkalaisessa maailmassa tämä on jo normaalia. Silloin oma menettely ei vastaa niitä filosofisia käsityksiä kielen, kulttuurin ja kääntämisen vahvoista yhteyksistä, joita ehkä tutkimustyössään teoriassa kannattaa.



lisi mielenkiintoista tehdä selvitys, jossa kartoitettaisiin suomalaisen filosofian ”kielipoliittinen” nykytila. Kuinka laajaa kielitaitoa perustutkimuksessa edellytetään; mitkä kielet hallitsevat seminaaritöiden,

opinnäytteiden ja muiden tutkimusten lähdeluetteloita; kuinka usein turvaututaan käännöksiin? Jos filosofian tai ihmistieteiden opiskelu ja tutkimus todella suuntautuvat vain englanninkieliseen kulttuuriin, niin silloin suomalainen kulttuuri on sisällöltään köyhtymässä kaikesta ulkonaisesta kansainvälistymisestä huolimatta. Myös akateemisen kulttuurimme omaleimaisuus vähenee, kun opiskelijat ja tutkijat orientoituvat yhä enemmän yhden kielen hallitsemaan kulttuuriin. Toissa vuosisadalle saakka tämä kieli oli latina. Se oli kuitenkin universaalikieli, jota kaikki oppineet taisivat mutta kukaan ei puhunut äidinkielenään. Siksi latina ei muodostunut kansankielisten kulttuurien kehityksen ylittämättömäksi esteeksi. Latina ei myöskään nousut suoraan tietyn etuoikeutetussa asemassa olleen alueen ajattelu- ja toimintatavoista, vaikka katolisella kirkolla ja eteläisellä Euroopalla olikin vahva asema. Latinalaistuminen merkitsi suomalaisen kulttuurin eurooppalaistumista; englanninkielistyminen tarkoittaa suomalaisen ja eurooppalaisen kulttuurin angloamerikkalaistumista.

Englannista ja varsinkin Yhdysvalloista tulevat ajattelutavat vaikuttavat yhä enemmän myös täkäläisessä filosofisessa kulttuurissa. Samalla muilta kielialueilta tulevat vaikutukset heikkenevät. Koska mikään kulttuuri ei ole itseriittoinen, eikä elä vain ”omastaan”, niin kysymys muualta omaksuttavien vaikutusten luonteesta on perin tärkeä. Suomalaiset opiskelijat ja tutkijat voivat ottaa englanninkielistymisestä pikaisen hyödyn omaksumalla angloamerikkalaisen kulttuurin omakseen. Heillä on tähän paremmat mahdollisuudet kuin suuresta ei-englanninkielisestä kulttuurista tulevalta, jonka oma voimakas traditio on este nopealle angloamerikkalaistumiselle. Suomalaisten tai yleensä pohjoismaalaisten kohdalla pika-adaptaation strategia merkitsee sulautumista valtavirtaan. Tämä voi yksilön kohdalla onnistua erinomaisesti.

Suomalaisen kulttuurin todellista onnistumista ei voi mitata vain yksilöllisellä menestyksellä. On kysyttävä, onko suomalainen kulttuuri omaperäinen kulttuuri, jonka edustajilla on tuoda jotakin erikoista ja ainutlaatuista muiden kulttuurien hallitsemaan maailmaan. Mitään ”aidosti suomalaista” tämä ei voi olla. Se voi kuitenkin tarkoittaa sitä, että suomalaiset ja muut pohjoismaalaiset pystyvät esittämään suuria kulttuureja koskevia näkemyksiä ja tulkintoja, joihin niiden omat edustajat eivät itse kykene. Pohjoismaisilla filosofeilla on tällaiseen omaperäisyyteen hyvät edellytykset, mikäli yhdenkään suuren kulttuurialueen kieli, perinne ja ajattelutavat eivät yksinkertaisesti rajoita heidän näkemyksiään. Tässä voisi toteutua pohjoismaisten filosofien johtama ”Etyk”: Tähyillä Euroopan katolta eteläisempien, läntisempien ja itäisempien filosofien toimia ja esittää niistä tulkintoja, joiden ainutlaatuisuus perustuu kulttuuri- ja kielirajat ylittävään katsantokantaan. Tätä voisi tarjota pohjoinen valaistus eli Northern Enlightenment – Illuminismo nordico!

**Mikko Lahtinen**